

ОКРЕМА ТЕХНОЛОГІЯ ОПАНУВАННЯ НАУКОВИМ СТИЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ СТОМАТОЛОГІВ

Лещенко Т.О., Шарбенко Т.В., Павленкова О.С., Юфименко В.Г.

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

Висвітлено окремі елементи технології опанування науковим стилем української мови на післядипломному етапі освіти стоматологів у процесі роботи над труднощами перекладу стоматологічної лексики.

Ключові слова: українська мова, науковий стиль, лексика, стоматологія, переклад.

Загальновідомо, що підготовка висококваліфікованих національних медичних кадрів із вищою освітою неможлива без опанування фаховою мовою, зокрема і вузькоспеціальною [2]. Але наш досвід показує, що молоді науковці, дослідники в галузі стоматології, автори дисертацій і наукових статей, як і лікарі-стоматологи, досі повною мірою не засвоїли українськомовні норми термінологічної системи цієї галузі, не опанували практичними навичками їх правильного використання. З огляду на це опанування основами наукового стилю української мови в курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» у післядипломній освіті стоматологів займає чільне місце.

Висвітлюємо жанрово-змістові, структурні та мовні особливості наукового стилю; формуємо стилістичну компетенцію у володінні науковою мовою; виробляємо потребу в нормативному вживанні мовних засобів наукового стилю української мови; розвиваємо мовний смак і мовне чуття, критичне ставлення до ненормативної лексики.

Власні дослідження наукових текстів свідчать, що сучасні автори наукових праць зі стоматології далекі від нормативного рівня знань норм української мови. Тому на післядипломному етапі навчання стоматологів зосереджуємо увагу на найпоширеніших мовних помилках, зокрема працюємо над труднощами перекладу. Двомовне (російсько-українське) середовище, яке досі збереглося в певних регіонах України, накладає помітний відбиток і на мовну систему, яка обслуговує стоматологічну галузь, призводячи до труднощів уживання багатьох термінологічних слів і словосполучень, створюючи мовні одиниці, які не є нормою ні в російській, ні в українській мовах.

За результатами власних текстологічних досліджень наукових джерел у галузі стоматології (монографії, наукові статті, навчальні видання) ми виокремили і на післядипломному етапі освіти пропонуємо стоматологам працювати з групою лексичних одиниць (слів і словосполучень), переклад яких із російської мови українською викликає труднощі. Наведемо окремі з них.

Труднощі перекладу

Аномальний прикус - **аномальний** (а не аномалійний!!!) прикус [4, с.23; 5, с.44; 7, с.26]; беззубне зондирование, перкуссия - **болюче** зондування, **перкусія** [1, с.55]; бороздка - **борозенка** (прикм. - **борозенковий, борозенчастий**) [7, с.50]; бугорок зуба - **горбик (горбок)** зуба [1, с.19; 7, с.54]; головка нижней челюсти - **гол'шка** нижньої щелепи [4, с.154]; головка штифта - **головка штифта** [4, с.155]; головка зубной щетки - **головка** [6, с.201] **зубної щітки**; десна покрыты многослойным плоским эпителием - **ясна покриті багатошаровим плескатим** [7, с.456; 5, с.646] ел/тел/ем;дольчатые образования - **часточкові утвори** [3, с.495]; жжение (слизистой оболочки, языка) - **пекучість** [4, с.487]; заключительная обработка - **завершальна обробка** [1, с.218]; заместительный дентин - **замісник** [5, с.182; 7, с.130] **дентин**; зондирование болезненное (неболезненное) - **зондування болюче (неболюче)** [11, с.55]; измененный в цвете зуб - **зуб зміненого кольору**; кариес в стадии - **карієс на стадії**; квасцы - **галун** [5, с.219] (в українській мові вживається тільки в однині; в російській - тільки в множині!); культя зуба - **кукса** [5, с.251; 7, с.184] **зуба**; линия совпадения зубов - **лінія збіжності** [3, с.879] (а не «співпадіння») **зубів**; мазок-соскоб - **мазок-зіскріб (зскрібок)** [5, с.499]; многослойный плоский ороговетший эпителий - **багатошаровий плескатий** [7, с.456; 5, с.646] **зроговілий** [7, с.252] **епітелій**; накусочная площадка - **накушувальна** [с.218] **площадка**; обширные реставрации - **широкі** [3, с.503] **реставрації**; обызвествление - **звাপніння**; обызвествлённый - **звাপнілий** [7, с.243]; окончателъная обработка - **остаточна** [3, с.519] **обробка**; окрашенная эмаль - **забарвлена** [5, с.334] **емаль**; окружающие ткани - **прилегли** (а не оточуючі!) **тканини**; отбеливание зубов - **вибілювання** [3, с.543; 5, с.351] **зубів**; отбеливающая смесь - **вибілювальна** [6, с.198] **суміш**; ответвление канала - **відгалуження** [5, с.352] **каналу**; периапикальный абсцесс - **перхапикальний** [1, с.7] **абсцес**; перегородка - **перегородка** (міжальвеолярна, міжзубна, языка) [7, с.272]; перитубулярный дентин - **перитубулярний** [1, с.7] **дентин**; пескоструйная технология - **піскоструминна** [5, с.378] **технологія**; пищевой комок - **харчова грудка** [6, с.178]; пломбирочные материалы - **пломбувальні** [5, с.389] **матеріали**; податливая слизистая оболочка - **піддатлива, податлива** [3, с.631] **слизова оболонка**; подвижная слизистая оболочка - **рухома** [1, с.63] **слизова оболонка**; подвижность зубов - **рухомість** [1, с.63] (а не рухливість) **зубів**; поднутрение - **підтікання** [6, с.152]; полость I класса по Блеку - **полрощина I класу за Блеком**; прием пищи - **в(у)живання їжі; їда** (їда - це процес уживання їжі) [1, с.57];; пришеечная область - **пришийкова ділянка**; проницаемость эпителия - **проникність** (а не проникливість - рос. проницательность) [1, с.62] **епітелію**; профессиональная гигиена - **професійна** (від

професія) (професіональність (від професіонал) - це вищий рівень професійності) [3, с.759] гігієна; разрыхленная десна - розпушені [5, с.444] ясна; расширитель устья канала - розширювач устя [5, С.573] каналу; режущий край зубов - різальний [1, с.218] (а не ріжучий!) край зубів; рыхлая ткань - пухка [3, С.826] тканина; санирование полости рта - санірування [1, с.84-85; 4, с.679; 5, с.468] (санация) порожнини рота (так само - маркірування (а не маркування!) (К-римерів, К-файлів, рашпівів, пульпекстракторів); санированная полость рта - санірувана (а не санована!) порожнина рота; сверхкомплектные зубы - надкомплектні [4, с. 393] зуби; светотвердеющий - світлотвердіючий [5, с.528]; слизисто-надкостничный лоскут - слизово-окісний клапоть [3,с.358], шматок [5, с.265; 7, С.197J; слюноотсос - слиновідсмоктувач [5, с.355]; слюнотечение - слинотеча [5, с.492]; слюнявый - слинявий [3, с.866]; специальные приспособления - спеціальні пристрої [3, с.730] (а не пристосування), напр., пристрій для припасування гутаперчевих штифтів; устная часть корня - устева частина кореня; ушиб зуба - забій зуба; фторосодержащий - фторовмісний [5, с. 593]; цветовая шкала «Vita» - колірна [5, с. 607] (а не кольорова) шкала «Vita»; критерий колірної {а не кольорової!} відповідності при флюорозі зубів; колірний код ендодонтичних інструментів; колірні (а не кольорові!) тести з барвниками; чешуйчатый - лускатий [5, с.619; 7, с.434]; чистка зубов - чищення (а не чистка!) зубів [3, с. 1043].

Окремо вивчаємо, що морфема -видный українською мовою перекладається -подібний. Тому в стоматології: вісімкоподібний (кореневий канал); гелеподобна (суміш); клиноподобний (дефект); крихтоподобний (гній); куполоподобні (ясенні сосочки); списоподібний (фінішний бор); ромбоподобний (глосит); тістоподібна (консистенція); чашоподібні, конусоподібні, дископодібні головки] щілино-подібний простір і т.п. Бувають і спрощені форми: гудзикуватий (зонд); жолобуваті (рос. «желобовидные») (сосочки); крейдисті (плями); кулястий бор (рос. «шаровидный»); остистий (рос. «шиловидный») (шар епітелію); серпасті клітини (рос. «серповидные»); шипуватий еритроцит (рос. «шиловидный»); шипуваті зуби. Ці форми здебільшого утворюються за законом милозвучності української мови задля уникнення немилозвучного повторення окремих складів (неправильно, бо немилозвучно: шилоподобний, серпоподобний).

Опрацьовуємо труднощі перекладу українською мовою іменника «образование», який дуже поширений у анатомії, а отже, в медицині загалом і в терапевтичній стоматології зокрема. Підкреслюємо, що за новітніми уявленнями науковців, «образование - 1. (действие) утворення, утворення, створення, формування... 2. (результат действия) утвір» [3, с.495]. Отже, згідно з цим сучасним трактуванням значення слова, правильно: емалеві пластинки нагадують тонкі, довгі, листоподібні утвори; пульпа зуба - це сполучнотканинний утвір; великі слинні залози - це часточкові утвори; судини періодонта мають клубочкові утвори; утворення веретен пов'язують із взаємопроникненням відростків одонтобластів у шар ена멜областів.

Багатоваріантним залежно від нюансів лексичного значення є і переклад прикметника «подвижный». Оскільки він стосується однієї з визначальних категорій у стоматології, коли йдеться про певну патологію зубів, то підкреслимо, що «подвижный - 1.(двигающийся) рухомий... рухома рівновага; рухомий наголос; 2. (легкий в движении, живой) рухливий, жвавий, моторний - рухлива (жвава) дитина» [3, с.633]. Отже, зуби рухомі (або нерухомі) (а не рухливі); так само - і щодо всіх інших органів: верхня щелепа нерухома, а нижня рухома і т.д.

Кожному досліднику, лікарю, зокрема і стоматологу, необхідні розвинуті чуття наукової мови, мовний смак, володіння науковим стилем мовлення і письма, мовними засобами наукового, насамперед вузькоспеціалізованого тексту. Ці якості є результатом цілеспрямованої роботи над собою, можливості для якої відкривають сучасні технології вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» на післядипломному етапі освіти лікаря-стоматолога у ВДНЗ України «УМСА». Вони сприяють поглибленню спеціальних професійних знань, опануванню методологією наукового пошуку, вміннями здобувати, аналізувати, систематизувати наукові факти, вільно володіти нормативною національною науковою мовою в усній і письмовій формах, адже це є складовими високої професійної компетентності.

Список використаної літератури

1. Лещенко Т.О. Українська мова за професійним спрямуванням / Т.О.Лещенко, Т.В.Шарбенко.- Полтава, 2010 - 234 с.
2. Місник Н.В. Медичний словник як основне джерело систематизації та унормування галузевої термінології / Н.В. Місник // Українська термінологія і сучасність: матеріали II Всеукр. наук. конф. - К., 1997.- С.197-199.
3. Новітній російсько-український словник / [уклад. Коврига Л.П.; за ред. проф. Степаненка М.І.].- Харків. Белкар-книга, 2006-1072 с.
4. Орфографічний словник української мови.- К.: Довіра, 1994.- 864 с.
5. Російсько-український словник наукової термінології: Біологія. Хімія. Медицина - К.: Наук.думка, 1996.- 660 с.
6. Терапевтична стоматологія: [підручн. для студ. стом. ф-ту вищ. мед. навч. закл. ІV рівня акред.]; за ред. А.К. Ніколішина- [2-ге вид., випр. і доп.].- Вінниця: Нова Книга, 2012. - 680 с.
7. Усатенко О.К. Російсько-український словник медичної термінології / О.К.Усатенко.- К.: Наук. думка, 1996 - 463 с.